

Стисла історія НАТО

Часто вважається, що Організація Північноатлантичного договору була створена з метою протистояння радянській загрозі. Це правильно лише частково. Річ у тім, що започаткування Альянсу становило частину більш широких зусиль, які мали слугувати трьом основним цілям: стримування радянського експансіонізму, запобігання відродженню націоналістичного мілітаризму у Європі шляхом забезпечення потужної присутності на континенті країн Північної Америки, а також сприяння європейській політичній інтеграції.

Нині важко навіть уявити, наскільки спустошливими були наслідки Другої світової війни для більшості країн Європи. Так, внаслідок конфлікту майже 36,5 мільйона європейців загинули, 19 мільйонів з них – мирні цивільні жителі. Табори біженців і харчові пайки були тоді нормою. Подекуди дитяча смертність сягала рівня «один з чотирьох». Мільйони сиріт блукали по обгорілих залишках колись великих міст. В одному лише німецькому Гамбурзі півмільйона людей залишилися без даху над головою.

До того ж існувала загроза законно обраним урядам в усій Європі з боку комуністів, підтримуваних радянським урядом, як, наприклад, сталося у лютому 1948 року, коли Комуністична партія Чехословаччини, таємно підтримувана Радянським Союзом, скинула демократично обраний уряд цієї країни. Згодом, у відповідь на демократичну консолідацію Західної Німеччини, Радянський Союз здійснював блокаду Західного Берліна, що перебував під контролем союзницьких сил, намагаючись укріпити свій вплив над німецькою столицею. Певною мірою, героїчний берлінський повітряний міст став розрадою для майбутніх союзників, але блокада продовжувала становити серйозну небезпеку для свободи і стабільності.

Договір для нового часу

На щастя, на той час Сполучені Штати Америки відмовилися від своєї традиційної політики дипломатичного ізоляціонізму. У рамках фінансованого США Плану Маршалла та інших програм допомоги вони істотно сприяли економічній стабілізації Європи. Європейські держави все ще потребували гарантій безпеки, щоб бути в змозі розпочати діалог і взаємну торгівлю. Військову співпрацю і безпеку, якої вдалося досягти внаслідок такої співпраці, довелося розвивати паралельно з процесом економічних і політичних перетворень.

Усвідомлюючи це, низка демократичних держав Західної Європи вирішили об'єднатися, щоб втілювати у життя різні проекти тіснішого військового співробітництва і колективної оборони, зокрема такі, як створення у 1948 році Західного союзу, що згодом, у 1954 році, став Західноєвропейським союзом. Поступово стало зрозумілим, що лише трансатлантична угода у галузі безпеки зможе реально стримувати радянську агресію, водночас запобігаючи відродженню мілітаризму в Європі, сприяючи при цьому створенню основи для подальшої політичної інтеграції.

Таким чином, після тривалих дискусій і дебатів, 4 квітня 1949 року відбулося підписання Північноатлантичного договору. У найбільш відомій статті 5 цього Договору йдеться про те, що нові союзники вважатимуть «збройний напад на одну або кількох із них ... нападом на них усіх», а також що після такого нападу будь-яка країна – член Альянсу зможе вжити у відповідь «таких заходів, які вона вважатиме за доцільне, включаючи застосування збройної сили». Відзначимо, що у статтях 2 і 3 Договору були сформульовані важливі цілі, що не були безпосередньо пов'язані із загрозою нападу. Так, у статті 3 закладено основу співробітництва у галузі боєготовності збройних сил країн-членів, а стаття 2 надає повноваження для розбудови невійськового співробітництва.

Хоча підписання Північноатлантичного договору стало початком існування Організації, військову структуру, яка була б в змозі ефективно координувати дії новостворених союзників, не було забезпечено. Ситуація змінилася, коли у 1949 році Радянський Союз здійснив перші ядерні випробування, а також з розв'язанням у 1950 році корейської війни, внаслідок чого напруженість істотно зросла. Наслідки для Альянсу були далекосяжними: невдовзі в НАТО було започатковано об'єднану командну структуру із військовим штабом, що розташувався у паризькому передмісті Рокенкур поблизу Версаля. Це був штаб Верховного головнокомандувача Об'єднаними збройними силами НАТО (штаб ВГК ОЗС НАТО) в Європі, а його першим командувачем став генерал Дуайт Д. Ейзенхауер. Слідом за цим країни – члени Альянсу ухвалили рішення створити Постійний цивільний секретаріат у Парижі і призначили першого Генерального секретаря організації. Ним став лорд Ісмей з Великої Британії.

Поступово завдяки програмам допомоги й наявності парасольки безпеки у Західній Європі було відновлено політичну стабільність і відкрито шлях до повоєнного економічного дива. Почався процес приєднання до Альянсу нових членів. Так, у 1952 році до НАТО вступили Греція і Туреччина, а у 1955 – Західна Німеччина. Європейська політична інтеграція робила перші неспіліві кроки. У відповідь на вступ до НАТО Західної Німеччини Радянський Союз і держави Східної Європи, що перебували у зоні його впливу, створили у 1955 році Організацію Варшавського договору. Це означало початок непростих часів протистояння у Європі, символом якого стало зведення Берлінського муру у 1961 році.

Тоді НАТО керувалася стратегією «масованої відплати». Тобто, якби Радянський Союз здійснив напад, НАТО відреагувала б із застосуванням ядерної зброї. Метою такої стратегії було стримування обох сторін від будь-яких ризикованих кроків, адже навіть найменш масштабний напад міг би призвести до повноцінного завдання взаємних ядерних ударів. Водночас стратегія «масованої відплати» дала змогу державам – членам Альянсу зосередитися на економічному розвитку замість того, щоб інвестувати непомірні кошти у розбудову звичайних збройних сил. Саме тоді Альянс почав перебирати на себе, крім військової, також політичну роль. З самого початку заснування Альянсу менші держави-члени виступали, зокрема, за поглиблення невійськової співпраці, і Суецька криза восени 1956 року чітко засвідчила необхідність політичних консультацій в рамках НАТО між союзниками, чий позиції часом не збігалися. До того ж запуск радянського космічного супутника «Спутник» у 1956 році підштовхнув членів Альянсу до тіснішої наукової співпраці. У Звіті, поданому Північноатлантичній раді міністрами закордонних справ Норвегії, Італії й Канади – так званому Звіті трьох мудреців – рекомендується активно розвивати процес політичних консультацій і наукової співпраці всередині Альянсу. На основі висновків Звіту було, зокрема, створено Наукову програму НАТО.

Від оборони до розрядки міжнародної напруженості

У 60-ті роки ХХ сторіччя цей непростий, але стабільний стан речей почав змінюватися. Напруженість, характерна для періоду холодної війни, знову загострилася, коли радянському лідеру Микиті Хрущову і президентові США Джону Ф. Кеннеді ледь вдалося відвернути конфлікт на Кубі на фоні дедалі більш активних дій США у В'єтнамі. Попри несприятливий початок десятиліття, до кінця 60-х років НАТО, що була створена насамперед як оборонна організація, стала уособленням нового явища, а саме: розрядки, тобто ослаблення напруженості у відносинах між західним і східним блоками, адже попередній статус-кво більше не влаштовував жодну із сторін.

Протягом цього десятиліття НАТО і штаб ВГК ОЗС НАТО у Європі несподівано змінили місце розташування. У березні 1966 року Франція оголосила про свій намір вийти з інтегрованої військової командної структури НАТО і звернулася до НАТО із проханням про виведення усіх союзницьких військових штабів з її території. Таким чином, у березні 1967 року штаб ВГК ОЗС НАТО у Європі переїхав до м. Касто, Бельгія, а у жовтні того ж року штаб-квартиру НАТО було переведено до Брюсселя. Слід зауважити, що Франція завжди залишалася членом Альянсу і послідовно наголошувала, що підтримає союзників по НАТО у разі військових дій. Франція також завжди була одним із найбільш цінних учасників операцій з підтримання миру під проводом Альянсу, які проводилися згодом, регулярно виділяючи для участі в них свої війська. Гнучкість завжди була запорукою успіху НАТО, і вихід Франції з інтегрованої військової командної структури НАТО засвідчив, що, на відміну від Варшавського договору, НАТО здатна вистояти перед обличчям розбіжностей між державами-членами.

Іншим доказом цього стало вторгнення Радянського Союзу до Чехословаччини у серпні 1968 року, що мало на меті покласти край періоду політичної лібералізації в цій країні відомої як «Празька весна». Аналогічною була й ситуація із вторгненням до Угорщини у 1956 році і військовим придушенням протестів у Берліні в 1953 році. У такий спосіб радянські війська продемонстрували на практиці так звану «доктрину Брежнєва»: у разі необхідності зробити вибір між збереженням контролю над східноєвропейськими союзниками у короткостроковій перспективі і довгостроковими політичними й економічними реформами, Радянський Союз віддає перевагу збереженню короткострокового контролю. Мав прийти до влади новий радянський лідер, який припинив би цю політику, усвідомивши важливість довгострокових реформ.

Розрядка була багатогранним явищем. «Східна політика» західнонімецького канцлера Віллі Брандта мала на меті сприяти стабільності в Європі шляхом розбудови тісніших відносин між країнами Східної і Західної Європи. Стратегія гнучкого реагування президента США Джона Ф. Кеннеді прагла відмовитися від бачення, властивого концепції «масованої відплати», що у світі може панувати або глобальний мир, або тотальна ядерна війна. Ухвалена внаслідок карибської кризи, Концепція гнучкого реагування підсилила оборонну доктрину НАТО із застосування звичайних збройних сил, в якій запропоновано варіанти військового реагування без обов'язкового задіяння повноцінного обміну ядерними ударами у разі конфлікту. У той самий період було укладено Звіт під назвою: «Майбутні завдання Альянсу». Його представив Північноатлантичній раді міністр закордонних справ Бельгії П'єр Армелі у грудні 1967 року. У Звіті сформульовано рекомендацію, що Альянсу слід виробити політичні механізми розвитку діалогу і сприяння налагодженню відносин між країнами НАТО і Варшавського договору. Таким чином, НАТО повинна була не лише забезпечувати збереження статусу-кво, але прагнути змінити його.

Звіт Армелі став поштовхом до скликання у 1973 році Наради з безпеки і співробітництва в Європі. Два роки по тому це привело до початку переговорів щодо підписання Гельсінського заключного акта, який зобов'язав його учасників, серед них – Радянський Союз і країни-учасниці Варшавського договору – поважати основні свободи своїх громадян, зокрема, свободу думки, совісті, релігії або переконань. На внутрішньополітичному рівні радянські лідери применшували значення цих положень Акта, надаючи більшої ваги визнанню Західними державами ролі Радянського Союзу у Східній Європі. Згодом, однак, вони усвідомили, що зв'язали себе потужними і потенційно революційними ідеями.

Повернення до холодної війни

Радянське вторгнення до Афганістану у 1979 році і розгортання у Європі радянських балістичних ракет «SS-20 Шабля» призвели до нового загострення ситуації. З метою нейтралізації дій Радянського Союзу країни – члени НАТО ухвалили подвійне рішення про розміщення у Західній Європі ракет «Першинг-2», здатних нести ядерну боєголовку, і крилатих ракет наземного базування, водночас продовжуючи переговори з СРСР. Розміщення ракет було заплановане не раніше 1983 року. Водночас країни – члени Альянсу сподівалися добитися підписання угоди про контроль над озброєннями, яка усунула б потребу у такій зброї.

Оскільки підписати таку угоду з Радянським Союзом не вдалося, між країнами – членами НАТО виникли внутрішні суперечки, коли у 1983 році настав момент запланованого розгортання ракет у Європі. Після приходу до влади Михайла Горбачова у 1985 році Сполучені Штати Америки і Радянський Союз підписали у 1987 році Договір про ліквідацію ракет середньої і меншої дальності (РСМД), згідно з яким мали бути знищені усі ядерні балістичні і крилаті ракети наземного базування середньої дальності. Сьогодні цей крок вважається початком остаточного припинення холодної війни. У 80-ті роки ХХ століття НАТО також поповнилася, вперше з 1955 року, новою країною-членом: у 1982 році до Трансатлантичного альянсу вступила Іспанія, де було щойно відновлено демократію.

У середині 80-х років ХХ століття більшість міжнародних спостерігачів погоджувалися, що Захід здобув інтелектуальну перемогу над радянським комунізмом. Дисидентам вдалося підірвати ідеологічну опору комуністичних режимів. У ретроспективі можна сказати, що цьому сприяла удавана прихильність Радянського Союзу принципів поваги до прав людини, що його викладено у Гельсінському заключному акті. Так, наприкінці 80-х років комуністичний уряд Польщі був змушений вести переговори з незалежною профспілкою «Солідарність» та її лідером Лехом Валенсою, які до того зазнали репресій. Невдовзі інші демократичні активісти у Східній Європі й самому Радянському Союзу почнуть вимагати таких самих прав.

Тоді командні економіки країн Варшавського договору занепадали. Радянський Союз витрачав на оборону втричі більше, ніж США, маючи при цьому економіку, що за обсягами становила третину американської. Михайло Горбачов прийшов до влади із наміром принципово реформувати комуністичну систему. Попри «доктрину Брежньєва» Радянський Союз утримувався від втручання, коли у 1989 році сталася криза режиму у Східній Німеччині. Цього разу радянський уряд віддав перевагу довгостроковим реформам замість збереження контролю у короткостроковій перспективі, при тому, що утримувати контроль ставало дедалі більш обтяжливо. Таким чином, було приведено в дію механізм, який врешті-решт спричинить розпуск Організації Варшавського договору.

Будьте обережні у своїх бажаннях

Падіння Берлінського муру 9 листопада 1989 року, здавалося б, символізувало нову добу відкритих ринків, демократії і миру. Країни – члени Альянсу раділи і не могли повірити, спостерігаючи, як сповнені оптимізму демонстранти скинули один за одним комуністичні уряди в країнах Східної Європи. Проте існувала і невизначеність, що лякала. Чи буде об'єднана Німеччина позаблоковою? Що буде

з ядерною зброєю на території колишніх радянських республік? Чи не стане знову націоналізм прокляттям європейської політики? Для НАТО це був доленосний момент: вирішувалося, чи буде надалі потреба в Атлантичному альянсі.

НАТО і досі існує, хоча Радянського Союзу вже давно немає. Два завдання НАТО, які стояли перед Альянсом з моменту його започаткування, навіть якщо їх не закріплено офіційно, продовжують бути актуальними: запобігати відновленню войовничого націоналізму в Європі і забезпечувати фундамент колективної безпеки з метою просування демократизації й політичної інтеграції країн Європи з тією лише різницею, що визначення «Європа» нині поширилося також на східний регіон. Проте, перш ніж можна було очікувати зміцнення миру і безпеки, слід було позбутися привидів минулого, що продовжували непокоїти Європу. Після франко-прусської війни Європа щосили намагалася віднайти свій шлях, маючи у самому центрі об'єднану Німеччину. Цю найдавнішу і одну з найскладніших дилем вдалося вирішити, включивши об'єднану Німеччину до лав Альянсу.

У 1991 році, як і колись у 1949, НАТО мала стати наріжним каменем ширшої пан'європейської архітектури безпеки. У грудні 1991 року члени Альянсу створили Раду північноатлантичного співробітництва, що згодом, у 1997 році, було перейменовано на Раду євроатлантичного партнерства. У рамках цього форуму країни – члени Альянсу отримали змогу проводити спільні консультації із сусідами у Центральній і Східній Європі і Центральній Азії. Багато з цих країн, які щойно здобули незалежність і невдовзі отримали назву «держави-партнери», вбачали НАТО наріжним каменем своїх прагнень досягти стабільності, демократії і європейської інтеграції. Поступово співпраця поширилася на південь. У 1994 році Альянс започаткував Середземноморський діалог з шістьма Середземноморськими країнами, які не входили до Альянсу. Це були Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Мавританія, Марокко і Туніс. У 2000 році до програми вступив Алжир. Середземноморський діалог прагне сприяти зміцненню безпеки і стабільності у середземноморському регіоні шляхом поліпшення взаєморозуміння.

Дуже скоро на цю новостворену співпрацю очікувало серйозне випробування: внаслідок падіння комунізму відбувся сплеск націоналізму й етнічного насильства передусім на території колишньої Югославії. Спочатку союзники по НАТО мали сумніви щодо втручання у конфлікт в Югославії, який мав ознаки громадянської війни. Пізніше конфлікт став розглядатися як агресія й етнічні чистки, і тоді Альянс вирішив діяти. Спочатку НАТО запропонувала Організації Об'єднаних Націй надати цілковиту підтримку щодо припинення воєнних злочинів, зокрема, безпосередніх бойових дій, запровадивши військово-морську блокаду. Невдовзі було запроваджено зону, заборонену для польотів, а також завдані авіаудари з метою знищення важкої зброї, наявність якої суперечила резолюції ООН. Зрештою, у вересні 1995 року Альянс вдався до військово-повітряної операції, яка тривала дев'ять днів. Саме ця операція відіграла важливу роль у припиненні конфлікту. У грудні того ж року були розгорнуті багатонаціональні сили НАТО у складі 60 тисяч військовослужбовців, які діяли за мандатом ООН. Їхня місія полягала у забезпеченні виконання Дейтонської мирної угоди і створенні умов для стабільного миру. У 2004 році НАТО передала цю функцію Європейському союзу.

Югославський конфлікт, а також інші конфлікти, що відбувалися водночас з ним, а саме: конфлікт у Нагірному Карабасі, Грузії і в інших куточках світу, висвітлив той факт, що вакуум влади, який утворився після закінчення холодної війни, був небезпечним джерелом нестабільності. Слід було зміцнити механізми партнерства, щоб забезпечити можливості співпраці між країнами НАТО і державами, які не входили до Альянсу, з метою сприяння зміцненню молоді демократії і

реформуванню військових установ, щоб подолати наслідки стратегічної ізоляції. Отже, у 1994 році була започаткована програма «Партнерство заради миру» (ПЗМ). Вона дала змогу країнам – нечленам Альянсу, або партнерам, здійснювати обмін інформацією з союзниками по НАТО, а також модернізувати їхні збройні сили згідно з сучасними демократичними стандартами. Країни-партнери мали самостійно визначати рівень участі в ініціативах співпраці з Альянсом. До того ж двері НАТО залишаються відкритими для тих держав, які прагнуть набути повноправного членства в Альянсі у майбутньому.

На Вашингтонському саміті у 1999 році відбулася важлива подія в історії НАТО: три колишніх партнери – Польща, Чехія та Угорщина – стали повноправними членами Альянсу, завершивши процес політичних і військових реформ. Розширення НАТО відіграло вирішальну роль у зміцненні демократії і стабільності в усій Європі. Однак ще до вступу до лав НАТО нових членів у Вашингтоні назріла інша серйозна криза.

Наприкінці 1998 року понад 300 тисяч косовських албанців були змушені залишити домівки через конфлікт між албанськими сепаратистами у Косові і сербськими збройними силами і поліцією. Після того як активні міжнародні зусилля із врегулювання кризи зазнали поразки, Альянс запровадив військово-повітряну операцію тривалістю 78 днів, здійснивши 38 тисяч бойових вильотів, щоб дати змогу багатонаціональним миротворчим силам увійти на територію Косова і покласти край етнічним чисткам у регіоні. 4 червня 1999 року НАТО призупинила військово-повітряну операцію, отримавши підтвердження того, що почалося виведення сил сербської армії з території Косова. Невдовзі після цього у Косові розпочалося розгортання сил КФОР під проводом НАТО. Війська НАТО продовжують діяти у Косові і донині, маючи на меті підтримання безпечного і стабільного середовища і гарантування свободи пересування в інтересах усіх громадян попри їх етнічну належність.

Що підштовхнуло до подій 11 вересня?

Досвід НАТО в Боснії та Косові довів, що дискусія стосовно того, чи повинен Альянс втручатися задля забезпечення миру в Європі виявилася марною: НАТО просто не мала іншого вибору з огляду на обставини. До падіння Берлінського муру НАТО була статичною організацією: власне її існування було достатньо для стримування Радянського Союзу. Втрутившись у ситуацію на Балканах, Північноатлантичний альянс почав перетворюватися на більш динамічну, здатну реагувати організацію. Минули часи доктрини «ядерної відплати», властивої періоду холодної війни. Вона поступилася місцем рішучості застосовувати військову силу у разі, якщо усі засоби мирного врегулювання вичерпано. При цьому застосування сили має бути ретельно виміряне і максимально обережне і має поєднуватися з дипломатичними й гуманітарними зусиллями з метою припинення конфлікту, у разі необхідності також за межами традиційної зони відповідальності Альянсу.

Відповідно, Альянс ухвалив нову Стратегічну концепцію, що визначає основні цілі й пріоритети Альянсу. Більшість попередніх стратегічних концепцій НАТО були закритими документами. У 1991 році, коли розпався Радянський Союз, Альянс вперше оприлюднив Стратегічну концепцію, яка перестала бути таємною. У наступній концепції, яку було затверджено згодом, у 1999 році, йдеться про те, що із закінченням холодної війни перед світом постали «нові складні виклики євроатлантичному миру і безпеці, такі як утиски, етнічні конфлікти, економічний занепад, порушення політичного ладу і розповсюдження зброї масового знищення». Незабаром цим словам судилося стати пророчими.

Внаслідок терористичних нападів 11 вересня 2001 року на Всесвітній торговий центр і Пентагон союзники по НАТО переконалися, що політичний безлад у віддалених частинах земної кулі може мати жакливі наслідки також на території держав НАТО. Недержавні суб'єкти – в даному випадку терористичне угруповання Аль-Каїда – діяли з території Афганістану, звідки поширювали нестабільність на промислово розвинуті країни, використавши викрадені авіалайнери як зброю масового знищення, спричинивши при цьому загибель тисяч мирних жителів. Подальші терористичні напади, серед них – вибухи у мадридських приміських поїздах 11 березня 2004 року і теракти у системі громадського транспорту в Лондоні 7 липня 2005 року, ще раз довели, що безжалісні дії екстремістів спрямовані саме проти цивільного населення.

У відповідь на напади 11 вересня восени 2001 року коаліція країн, серед яких велика кількість держав – членів НАТО, розпочали військову операцію в Афганістані. Ця операція, відома як операція «Непохитна свобода», мала на меті позбавити Аль-Каїду оперативної бази і затримати якомога більше лідерів Аль-Каїди. Після повалення режиму талібів у грудні 2001 року Рада Безпеки ООН видала Резолюцію 1386, яка санкціонувала розгортання Міжнародних сил сприяння безпеці (МССБ) – міжнародного контингенту за участю багатьох країн, який мав діяти в Кабулі та на його околицях, сприяючи стабілізації ситуації в країні і створенню умов для забезпечення сталого миру. У серпні 2003 року НАТО перебрала на себе командування і координацію контингенту МССБ.

Водночас НАТО продовжувала вітати у своїх лавах нових членів і розвивати нові відносини партнерства. Так, у 2002 році було створено Раду НАТО – Росія, в рамках якої окремі держави – члени НАТО і Росія отримали змогу співпрацювати на засадах рівноправного партнерства з питань безпеки, що становлять спільний інтерес. У 2004 році Альянс запровадив Стамбульську ініціативу співпраці. Цей механізм слугує розв'язку практичного двостороннього співробітництва у галузі безпеки з країнами близькосхідного регіону. Внаслідок останніх раундів розширення членами НАТО стали такі країни: Румунія, Болгарія, Словаччина, Словенія, Латвія, Естонія і Литва у 2004 році, а також Хорватія і Албанія у 2009 році.

Новий підхід для нового часу

Операції союзників в Афганістані, а також в Боснії і Косові, засвідчили, що однієї лише військової потуги більше недостатньо для того, щоб гарантувати собі відчутну перемогу. Миротворчість стала, напевно, не менш складним завданням, ніж досягнення миру. За часів холодної війни під «безпекою» мали на увазі насамперед захист країн північноатлантичного регіону. Нині визначення «безпеки» стало значно ширшим і передбачає право громадян на захист від насильницького екстремізму, що стає наслідком нестабільності і кризи державної влади в окремих країнах. Так, наприклад, у 2011 році увагу світової громадськості було прикуто до кризи в Лівії. За тих обставин НАТО відіграла вирішальну роль у забезпеченні захисту цивільного населення, яке потерпало від дій власного уряду. Насильство, яке лівійські сили безпеки застосовували проти демонстрантів, що вимагали демократії, було настільки жорстоким, що міжнародна спільнота вдалася до спільних дій. І можна сказати, що саме операція НАТО допомогла покласти край лівійській кризі, і нині є надія на відбудову і примирення в країні.

Для того щоб миротворча операція була успішною, вона має не лише гарантувати базову безпеку, але й сприяти розбудові майбутнього країни. Це завдання виходить за межі повноважень НАТО, і держави – члени Альянсу чудово це усвідомлюють:

НАТО не є і не може бути цивільною агенцією з реконструкції. Проте Альянс може зробити істотний внесок, за умови що його зусилля будуть добре узгоджені з діями ширшої міжнародної спільноти. Отже, ефективність зусиль Альянсу залежатиме від його здатності співпрацювати з іншими: НАТО має підтримувати контакти з іншими країнами і організаціями, які можуть надати ресурси і поділитися досвідом у галузі цивільної відбудови. Щоб побудувати міцний мир в Кабулі, Пріштині або Сараєві, НАТО потребує співпраці з іншими міжнародними організаціями, які можуть привнести у справу свій передовий досвід у галузі відбудови й розвитку громадянського суспільства.

У новій Стратегічній концепції, узгодженій у 2010 році, Альянс заявив, що реагуватиме на «кризи на усіх їх етапах – до, під час, після». Це всеохоплюючий принцип, який надає більшої ваги спільній безпеці. Саме цю ідею покладено в основу Комплексного підходу. Реагувати на геополітичну нестабільність слід комплексно, поєднуючи військову міць, дипломатію і постконфліктну стабілізацію. Лише максимально широка коаліція міжнародних суб'єктів може забезпечити усі три необхідні елементи. Відповідно, Альянс не лише розвиває партнерські відносини у галузі безпеки з країнами Середземномор'я, Перської затоки і навіть тихоокеанського регіону, але також з іншими міжнародними і неурядовими організаціями, що працюють в таких галузях, як розбудова інституцій, врядування, розвиток і судова реформа. Так, наприклад, співпраця між НАТО і ООН під час лівійської кризи 2011 року стала прикладом міжвідомчого діалогу і координації в ключових галузях. Під час операції НАТО також встановила безпрецедентні контакти з Лігою арабських держав, чия підтримка загальних зусиль міжнародної спільноти відіграла важливу роль.

Відколи Альянс було засновано у 1949 році властива йому гнучкість, яку відображено в його Основоположному договорі, забезпечила здатність організації адаптуватися до вимог часу у різні історичні моменти. У 50-ті роки XX століття Альянс був виключно оборонною організацією. У 60-ті роки НАТО стала політичним інструментом розрядки міжнародної напруженості. У 90-ті роки Альянс став інструментом стабілізації ситуації в країнах Східної Європи і Центральної Азії завдяки запровадженню нових відносин партнерства і вступу до Альянсу нових членів. Сьогодні перед НАТО стоїть нове завдання: поширення миру за допомогою стратегічного експорту безпеки.

Це не питання вибору – це питання необхідності. Країни – члени Альянсу не вигадали і не шукали його: події у світі змусили Альянс перебрати на себе цю місію. Криза державної влади в окремих країнах, а також войовничий екстремізм цілком можуть вважатися першорядними загрозами безпеці у першій половині XXI століття. Впоратися з ними можна лише завдяки чітко скоординованим діям усієї міжнародної спільноти. Це наше спільне завдання. І НАТО, яка є наріжним каменем трансатлантичного миру, має бути готовою до цього.

Управління громадської дипломатії НАТО
1110 Брюссель, Бельгія
www.nato.int

© NATO 2012